

Irene Kirstein Watts - Trawsgrifiadau Fideo

CLIP 1

Anfonwyd fy nhad bron ar unwaith i Ynys Manaw fel gelyn estron, fel yr oedd, wyddoch chi, filoedd o ffoaduriaid Almaenig eraill, oherwydd roedd pawb mewn panig. Ac yna cafodd ei anfon i wersyll yn Awstralia. Ac erbyn i'r Awstraliaid ddarganfod bod ganddyn nhw'r holl bobl ddiniwed hyn, ni allent eu hanfon yn ôl oherwydd ei bod yn rhy beryglus i'w hanfon yn ôl i'r cefnfor [sic]. Felly dyna beth ddigwyddodd.

Ond y mae genyf un atgof byw o'r tro cyntaf i mi eu gweld [ei rhieni] unwaith eto, wedi iddynt ddod o'r Almaen, a chael pryd o fwyd gyda'n gilydd, ac ar ôl y pryd bwyd, esgusododd fy nhad ei hun ac yr oedd yn eistedd ar ei ben ei hun ar a gadair ac roedd yn crio. A pheth arswydus, arswydus oedd i mi ei weld, gweld fy nhad yn llefain.

Ac wrth gwrs, wrth edrych yn ôl, sylweddolais fod y dyn hwn wedi cyrraedd gyda'r hyn oedd yn cyfateb i bum doler yn ei boced, dim iaith, dim, dim sgiliau go iawn. A beth oedd yn mynd i ddigwydd?

[...]

Daeth fy nhad yn ôl yn y diwedd. Roedd ei iechyd wedi dirywio'n llwyr ac roedd gennym ni, chi'n gwybod, y blynyddoedd rhwng doedden ni byth yn gallu cysylltu; doeddwn i ddim wedi ei adnabod mewn gwirionedd cyn i mi adael yr Almaen heblaw am yr awr honno ar ddydd Sul. A doedd dim cyswllt o gwbl. Ac rwy'n teimlo'n drist am hynny.

Ffoadur oedd e, a safodd yn y farchnad leol, y tu ôl i stondin yn gwerthu ffabrigau; dyna sut y gwnaeth fywoliaeth. Ac yna daeth yn deithiwr masnachol, gan adael y tŷ am chwech y bore gyda'i gês, dim car.

Ac yr oedd, yr oedd eisoes yn 50 pan ddaeth i Brydain, felly yr oedd yn...chi'n gwybod, yn dod heneiddio ac yn gwneud bywoliaeth yn gwerthu pethau ar gomisiwn yn unig.

A chawsom wybod ar ôl ei farwolaeth fod ei gwsmeriaid yn ei garu'n fawr iawn a'i fod wedi teithio ledled Cymru.

[...]

Cyflawnodd fy nhad hunanladdiad pan oedd Judy [ei chwaer] yn saith neu wyth a does neb yn gwybod yn union pam.

Ond, fel dwi'n dweud, roedd ei iechyd wedi dirywio a'r hyn a wnaeth oedd anfon fy mam i ffwrdd am ddiwrnod neu ddau ar daith i Lundain i'm gweld.

Ac roedden nhw'n byw mewn fflat dŵr oer [fflat gyda dim ond dŵr oer yn rhedeg] uwchben swyddfa yswiriant ac fe wnaeth y gwelyau i gyd, eu tacluso, gorchuddio'r hollt ar lawr y gegin gyda blancedi a rhoi ei ben yn y popty nwy.

Ac mae'n ymddangos yn ffordd bell i ddod, i wneud yr hyn yr oedd y Natsïaidd yn ceisio ei wneud yn y lle cyntaf.

Ac yr oedd, yr oedd yn drist iawn.

Irene Kirstein Watts - Trawsgrifiadau Fideo

CLIP 2

Cyfwelydd: Pryd wnaethoch chi fewnfudo i Ganada?

IKW: Ym 1968: Roedd yn benderfyniad cyflym a gwyh iawn.

Roeddwn i'n dysgu mewn ysgol i ferched, yn dysgu drama, a daeth rhywun o faterion Indiaidd draw a gwyllo fi'n addysgu a chynnig swydd a thŷ i mi. Ac fe wnaeth fy ngŵr a minnau ei drafod ac roedd y plant yr oedran iawn, rhwng saith a 12 oed.

Hoffwn ddangos llun i chi o fy mhlant fel yr oeddent ychydig cyn yr amser hwnnw.

[Yn dal y llun]

Fy merch hynaf Julia, fy merch Tanya, fy mab Adam, fy merch Victoria. Ac mae Julia yn gweithio i'r RCMP [Heddlu Marchogol Brenhinol Canada] fel anfonwr. Ac mae Tanya yn wyddonydd sy'n gweithio i ymchwil canser ym maes imiwnoleg ym Mhrifysgol Toronto. Ac mae Vicky yn athrawes. Ac mae fy mab Adam yn adeiladu. A rhyngddynt mae ganddyn nhw wyth o blant, felly, rydw i wedi fy mendithio ag wyth o wyrion ac wyresau, rhwng dwy a 13 oed.

[...]

Rwyf bob amser wedi gweithio gyda phlant; rwy'n ysgrifennu dramâu a llyfrau i blant, rwyf wedi, rwyf wedi dysgu. Ac mae pobl wedi dweud yn aml, 'Pam plant bob tro? Pam nad ydych chi wedi gwneud pethau eraill?'

Ac rwy'n meddwl ei fod oherwydd na chefais blentyndod, rwy'n gwneud iawn am y plentyndod na chefais.

Rwy'n dychmygu mai dyna pam.